

“NOI AM LUPTAT ȘI LE-AM BĂTUT CĂRAREA”: CAROL LONCEAR (1917–1991) ÎN ARHIVELE SECURITĂȚII

*Felician Velimirovici**

Cuvinte-cheie: Carol Loncear, Securitate, urmărire, Partidul Comunist Român

Keywords: Carol Loncear, Securitate, surveillance, Romanian Communist Party

Într-un remarcabil studiu publicat de Nicolae Iorga în 1921 sub titlul “Istoria țerii prin cei mici”¹, marele savant învedera că istoria-realitate se desfășoară pe două paliere, sau poate fi urmărită pe două niveluri distincte în evoluția ei: unul “mare”, macroistoric, universal, continental ori național, și altul “mic”, local sau individual, care poate fi recompus, pentru perioadele mai vechi ale istoriei românilor, fie și numai pe baza însemnărilor unor oameni “modești și puțin cărturari, cari nu se gîndesc la nici un patron, nici la un public, ci pun pe hîrtie tot ce știu, din simplul impuls instinctiv de a nu lăsa ca faptele să se piardă”.

La 65 de ani după ce Iorga a avut extraordinara intuiție a istoriei urmărită la nivelul “celor mici”, bine-cunoscutul teoretician german al istoriei, Jörn Rüsen, a semnalat încă o schimbare de paradigmă în teoria contemporană a istoriei, o schimbare care în opinia sa constă mai ales în mutarea interesului dinspre ceea ce el numește *makrohistorische Strukturen* către acele *mikrohistorische Situationen und Lebensverhältnisse*.² În opinia lui Rüsen, acest veritabil *paradigm shift* plasat în context cultural postmodern, marchează un ultim rămas-bun al scrisului istoric contemporan de-obiectivat³, adresat tuturor aspirațiilor esențialiste care au dominat cercetarea istorică tradițională europeană.

Pe de altă parte, formula “istoria prin cei mici” comportă o manieră de înțelegere complementară, anume felul în care se repercutează la nivel individual un eveniment ori un proces petrecut la scara istoriei celei mari, în condițiile în care, așa cum istoricul Florin Constantiniu a remarcat în cuprinsul memoriilor sale, “de multe ori, urmărirea

* Muzeul Banatului Montan Reșița, b-dul Republicii, nr. 10, e-mail: felix.velimirovici@gmail.com

¹ Nicolae Iorga, *Despre cronici și cronicari*, ed. Damaschin Mioc (București: Editura Științifică și Enciclopedică, 1988), 213–237.

² Frank R. Ankersmit, *History and Tropology. The Rise and Fall of Metaphor* (University of California Press: Berkeley, Los Angeles, 1994), 174–175.

³ Beverley Southgate, *Postmodernism in History. Fear or Freedom?* (Routledge: London and New York, 2003), 29.

acestei reflectări în viața unui individ este, dacă nu mai lămuritoare pentru istoric, oricum necesară pentru buna cunoaștere a faptelor, reținute ca memorabile în cartea de istorie.”⁴

Este destul de dificil de stabilit cu exactitate în ce măsură viața lui Carol Lonțear a fost – în termenii lui Iorga – o viață de om “mic”, sau “modest”. În același timp, este limpede faptul că parcursul său biografic nu reflectă nici evoluția unei personalități de primă însemnătate pentru viața politică postbelică românească, date fiind atât de puternicele sușuri și coborâșuri pe care destinul său le-a înregistrat: el a fost, rând pe rând, muncitor, sudor, primul director general al Uzinelor de Fier și Domeniilor Reșița (UDR) după naționalizarea lor din 1948, adjunct al ministrului metalurgiei, el însuși ministru, apoi deținut politic, dispecer, tehnolog, inginer-șef, consilier al directorului acelorași uzine reșițene, apoi pensionar și “emigrant intern”⁵ deziluzionat de turnura, pentru el neașteptată și nedorită, pe care a luat-o sistemul comunist pentru care luptase în tinerețe.

Enunțate fiind aceste motive, apreciem că biografia lui Carol Lonțear poate și merită a fi recompusă, în pofda tuturor particularităților și limitărilor pe care acest tip de discurs istoriografic le presupune⁶, întrucât ea reprezintă ceva mai mult decât simpla evocare a existenței unui om ajuns, vremelnic, în proximitatea centrului de putere al României democrat-populare. Prin “lentilele” și cheile de înțelegere pe care viața sa le oferă, considerăm că poate fi “citit” atât parcursul unei întregi generații, cât și felul în care s-a derulat la nivel individual sau microistoric⁷ o întreagă epocă la “construcția” căreia cel adus în discuție a avut un aport deloc neglijabil.

Carol Lonțear s-a născut la data de 14 aprilie 1917 în comuna Bocșa Montană din Banat (provincie aflată pe atunci în componența Imperiului Austro-Ungar), într-o familie muncitorească. După absolvirea școlii elementare și a gimnaziului din Reșița, asemeni multor alți tineri din acea perioadă, s-a angajat ca ucenic la UDR, unde a învățat meseria de sudor. După datele disponibile la momentul actual, în această perioadă nu a manifestat înclinații politice: o notă informativă a sursei “Munteanu”, datată 26 decembrie 1971, oferea succint următoarele informații referitoare la tinerețea lui Lonțear:

“În anii 1936–1939–40 când am cunoscut pe tov. Lonțear Carol ca sudor la UCMR, dânsul era apreciat ca un sudor foarte bun, din punct de vedere politic nu avea o pregătire ideologică marxistă și se manifesta în general apolitic, condamna însă organizațiile hitleriste. Plăcerea sa principală erau petreceri și îi plăcea și băutura. După 23 august 1944, după ce s-a întors din armată (făcută la garda regală) l-am întâlnit uneori la Comitetul de partid PCR. Părea mult schimbat și am avut impresia că

⁴ Florin Constantiniu, *De la Răutu și Roller la Mușat și Ardeleanu* (București: Editura Enciclopedică, 2007), 197.

⁵ L.G. Churchward, *The Soviet Intelligentsia. An Essay on the Social Structure and Roles of Soviet Intellectuals During the 1960s* (London and Boston: Routledge and Kegan Paul, 1973), 137.

⁶ Ștefan Bosomitu, *Miron Constantinescu. O biografie*, prefată de Vladimir Tismăneanu (București: Editura Humanitas, 2014), 14–17.

⁷ Barbara Caine, *Biography and History* (Palgrave Macmillan: New York, 2010), 111–112.

munca cu multă abnegație ca activist de partid, reușind bine să se apropie de oameni ocupându-se de grijile acestora căutând să le ajută cât îi era posibil.”⁸

În 1938 sau 1939 a fost încorporat în Armata Regală pentru a efectua stagiul militar, în 1940 s-a reangajat la UDR, iar din 1941 a luptat pe frontul de Răsărit, unde a fost decorat⁹ cu medaliile “Trecerea Nistrului” și “Lupta contra bolșevismului” (ambele distincții fiind acordate în anul 1942). Cu privire la această perioadă însă, datele disponibile sunt contradictorii: o sinteză nedată, produsă de Securitate cel mai probabil în a doua jumătate a anilor 1970, consemnează următoarele:

“În anul 1940 se angajează din nou la uzinele din Reșița unde ia cunoștință de activitatea muncitorească a fratelui său, Loncear Ioan, pe care îl persecută pentru acest lucru, astfel în 1941–1942 el obligă pe fratele lui să nu participe la acțiuni de sabotaj, aruncând dinamita procurată de la tatăl lui.”¹⁰

În tot cazul, în noiembrie 1944 a fost deconcentrat din armată și a revenit în Reșița, reluându-și munca de sudor la fabrica de poduri din cadrul UDR. În luna decembrie a aceluiași an a devenit membru al Partidului Comunist Român.¹¹ Un an mai târziu, în decembrie 1945, a fost scos din producție și promovat activist în cadrul Comitetului Județean de partid, devenind secretarul Plasei Bocșa (până în 1947).

Încă de dinainte de a fi promovat, Carol Loncear s-a implicat activ în munca de partid: o notă a sursei “Popescu Ion”, cunoștință veche de-a lui Loncear, care a fost înregistrată la 26 ianuarie 1978 de căpitanul de Securitate responsabil cu dosarul de urmărire informativă a obiectivului “LANCEA” (Carol Loncear, n.s.), cuprindea următoarele informații:

“În iunie 1945 am fost transferat ca funcționar la depoul CFR din Vasiova. În stația Vasiova era impegat de mișcare Ion Beligăr, care, împreună cu Loncear, căutau să facă o “celulă” (org. de bază) la CFR, apelând la angajați să-și dea adeziunea, să ceară admiterea în partid. Atunci l-am cunoscut pe Loncear.

Eu, vrând să-mi repar greșeala ce am făcut-o, am aderat și eu, spunând, mai ales lui Beligăr, să mă primească în partid, să-mi dea ocazie să fac dovada atașamentului și loialității mele față de PCR. Prima celulă s-a format din 7 persoane cu tot cu mine. Comuniști vechi erau ei doi: Beligăr și Loncear.”¹²

În 1947 Carol Loncear a revenit la Reșița, unde a ocupat funcția de secretar de

⁸ Arhiva Consiliului Național pentru Studierea Arhivelor Securității (în continuare ACNSAS), Fond Informativ, dos. nr. 286044, vol. I, ff. 126–127.

⁹ ACNSAS, Fond Penal, dos. nr. 101639, vol. I, f. 7 (“Proces-verbal de interogatoriu”, datat 25 iulie 1963).

¹⁰ ACNSAS, Fond Informativ, dos. nr. 226044, vol. I, f. 104.

¹¹ Felician Velimirovici, “Curățirea” Partidului. *Campania de verificări și excluderi din structurile teritoriale ale P.M.R., 1948–1950. Activitatea Comisiei Județene de Verificare din Reșița (Documente)* (Cluj-Napoca: Editura Mega, 2017), 38.

¹² ACNSAS, Fond Informativ, dos. nr. 286044, vol. I, f. 119.

partid în cadrul Comitetului PCR al UDR. În aprilie 1948 a fost numit de autorități director principal al uzinelor reșițene, preluând simbolic conducerea acestora la data de 11 iunie, în ziua naționalizării lor. Cu acel prilej a fost organizată la Hala Nouă o adunare la care au participat, conform cifrelor oficiale, peste 8000 de muncitori, pe care Carol Loncear i-a asigurat că “prin lupta muncitorilor în frunte cu partidul lor, pozițiile economice ale capitaliștilor au trecut în mâna poporului.”¹³

A asigurat conducerea uzinelor alături de apropiații săi Ion Stanatiev, Ioan Beligăr și Marian Rambela¹⁴ până în primăvara anului 1950, când s-a mutat la București și a fost numit adjunct al ministrului Metalurgiei.

Conform propriei sale declarații semnată în arest la data de 12 octombrie 1963, succesiunea posturilor pe care le-a ocupat în cadrul Guvernului Republicii Populare Române pe parcursul anilor 1950 a fost următoarea:

“Din 1952 până în 1954 primăvara ministru metalurgiei. Din 1954 primăvara până prin septembrie, octombrie 1954 locțiitor al ministrului industriei grele.

Din luna noiembrie 1954 până în februarie 1957 ministru la materiale de construcție, din 1957 luna februarie până în 1959 cred noiembrie, ministru adjunct la industria grea, din Mai sau Iunie 1959 până la 6 iunie 1960 ministru industriei grele. Din iunie 1960 până în iulie 1963 dispecer și tehnolog la Șantierul naval Galați”¹⁵

În aceeași perioadă a urmat și cursurile Facultății de Mecanică din cadrul Institutului Politehnic din Timișoara, pe care le-a absolvit în anul 1958, obținând o diplomă de inginer. Tot pe parcursul anilor 1950, probabil încă din prima jumătate a acestui deceniu, în cursul mandatelor de ministru, s-a apropiat destul de mult de unul dintre locotenenții cei mai fideli ai lui Gheorghe Gheorghiu-Dej, Chivu Stoica, cel care în 1955 a fost propulsat în funcția de președinte al Consiliului de Miniștri de către Dej după revenirea sa la conducerea PMR. Mai multe surse ale Securității indică faptul că celor doi le plăcea să petreacă adesea, consumând însemnate cantități de alcool, “până pierdea orice control”. Într-o discuție care s-a purtat în casa lui Carol Loncear la data de 7 septembrie 1972, consemnată în dosarul său de urmărire informativă care a fost deschis în vara anului 1987, unul dintre musafirii prezenți a rememorat următoarele:

“Să vezi că am făcut cu ei “pomul de iarnă” care era să ia foc, deoarece Chivu, era beat, președintele consiliului de miniștri, era beat mort; și să vezi aici stătea Chivu Stoica, aici stătea Loncear, la mijloc și dincoace stătea Ana Pauker (povestește peripețiile prin care a trecut când l-a dus pe Chivu acasă și beat cum a fost). Și știu că la ăștia le era frică de Gheorghiu-Dej, când venea el, parcă le sărea băutura din cap”¹⁶

În toată această perioadă, Carol Loncear a susținut fără ezitare și a pus în aplicare “justa” și “atotbiruitoarea” linie a partidului, adică toate politicile și inițiativele

¹³ Șerban Antonescu, Petru Balintoni, Ion Bălu, Jurjica Timotei, *Caraș-Severin: monografie* (București: Editura Sport-Turism, 1981), 91.

¹⁴ Velimirovici, “Curățirea” Partidului, 124.

¹⁵ ACNSAS, Fond Penal, dos. nr. 101639, vol. II, f. 6.

¹⁶ ACNSAS, Fond Informativ, dos. nr. 286044, vol. II, f. 127.

economice de inspirație stalinistă, gândite și planificate după model sovietic de către superiorii săi politici despre care, după cum se menționează în mai multe rânduri în dosarul lui, vorbea întotdeauna cu respect. După cum sublinia un vechi tovarăș de-al său în bine-cunoscutul limbaj de lemn al epocii, Carol Lonțear și-a îndeplinit obligațiile neobosit, “cu conștiinciozitate și abnegație.”

La data de 1 iulie 1960 a fost însă eliberat subit din funcția de ministru al industriei grele. După toate aparențele, cauzele “căderii” sale nu sunt unele de natură politică sau ideologică – fără îndoială, orice tresărire de spirit critic în raport cu “învățătura” marxist-leninistă i-ar fi curmat brusc cariera cu mult înainte – ci, mai curând, par să aibă de-a face cu comportamentul său din viața privată. Fără a oferi prea multe detalii în acest sens, un “referat cuprinzând rezultatul anchetei efectuate asupra arestatului Lonțear Carol” întocmit de către căpitanul Vasile Gheorghe (anchetator penal de Securitate) la data de 18 octombrie 1963, consemnează sec faptul că “În anul 1960, ca urmare a unor abateri grave pe care le-a avut în funcția de ministru al Ministerului Metalurgiei, Lonțear Carol a fost exclus din rândul Partidului Muncitoresc Român, destituit din funcție și trimis la munca de jos.”¹⁷

Așa cum rezultă dintr-o notă-sinteză întocmită de Securitate la începutul anilor 1970, concedierea lui Lonțear ar fi reprezentat o “urmare a activității și comportării sale necorespunzătoare”, astfel încât “în anul 1960 a fost destituit din funcția de ministru și exclus din partid. După aceasta a lucrat ca director general la Combinatul Siderurgic Galați, unde a fost condamnat la 2 ani închisoare pentru huliganism politic.”¹⁸ De remarcat o eroare semnificativă a ofițerului care a întocmit documentul: în realitate, în vara anului 1960, Carol Lonțear a fost trimis la munca de jos, fiind angajat la Șantierul Naval din Galați (și nu la Combinatul Siderurgic), însă pe post de dispecer, nicidecum de director general. În fapt, până la sfârșitul vieții, el nu va mai ocupa nicio funcție de mare răspundere.

Sușținând în esență aceleași idei, o altă notă-sinteză a Securității, nesemnată și nedată, dar redactată cândva spre finele anilor 1970 (probabil în 1978), oferă câteva date suplimentare referitoare la circumstanțele eliberării sale din funcția de ministru:

“Din materialul informativ furnizat de informatorul ION MUNTEANU, rezultă că numitul Lonțear Carol i-a povestit cu ocazia unei deplasări la București în decembrie 1971 istoria sa după destituirea din funcția de ministru până la instalarea sa ca și consilier la Grupul de Uzine Reșița.

Cauza destituirii sale o vedea în viciul băuturii, a unor întâmplări cu Lica Gheorghiu, stării sale nervoase și urei cu care a fost tratat de directorul de cadre din minister.”¹⁹

La trei ani de la momentul destituirii, în data de 25 iulie 1963, Carol Lonțear a fost arestat preventiv în baza unui mandat întocmit de căpitanul de Securitate Dănescu

¹⁷ ACNSAS, Fond Penal, dos. nr. 101639, vol. IV, f. 23.

¹⁸ ACNSAS, Fond Informativ, dos. nr. 286044, vol. I, f. 104.

¹⁹ Ibid., f. 125.

Gheorghe, anchetator penal, fiind acuzat de comiterea infracțiunii de “uneltire contra ordinii sociale, prin agitație”²⁰, faptă incriminată de articolul 209, punctul 2, litera C din Codul Penal al Republicii Populare Române.

La data respectivă, fostul ministru se mutase deja în Galați unde lucra ca tehnolog principal la Șantierul Naval din localitate. Avea 46 de ani, era căsătorit și avea o fiică în vârstă de 9 ani, elevă în clasa a treia. Deși poseda o diplomă de inginer, ducea o viață simplă de muncitor, locuind împreună cu familia într-un apartament închiriat, aflat la parterul unui bloc de locuințe de pe Strada Brăilei.

Anchetarea faptelor pentru care a fost acuzat a început odată cu momentul arestării sale, la data de 25 iulie 1963, și s-a încheiat trei luni mai târziu, în 24 octombrie. În total, Carol Lonțear a fost supus la 7 interogatorii. Dacă într-o primă fază el nu a recunoscut niciun fel de faptă care i s-a imputat, ulterior, treptat, în cursul interogatoriilor succesive care s-au desfășurat pe parcursul lunilor august, septembrie și octombrie, el și-a “amintit” diverse momente în care, acasă sau la serviciu, în prezența unor colegi, a criticat o serie de măsuri luate de către conducerea superioară de partid și de stat:

“Recunosc că în perioada 1960–1963, respectiv de la data destituirii din funcție și până la arestare, în discuțiile pe care le-am purtat cu diverse persoane, atât la locul de muncă cât și la domiciliu, eu am comentat în mod dușmănos unele probleme privitoare la situația internă din R.P.R. În aceste [discuții, n.s.] am făcut aprecieri calomnioase și defăimătoare cu privire la unele aspecte ale situației economice și sociale din țara noastră.”²¹

În complementaritate, în cursul lunii octombrie au fost audiați și un număr de 12 martori, cunoștințe mai vechi sau mai recente ale lui Carol Lonțear, care, în depozițiile lor, cu toții, au confirmat cele relatate de către fostul ministru. După cum rezultă din procesele-verbale ale ascultărilor martorilor, principalele sale fapte penale au fost în realitate niște discuții:

- “ar fi defăimat activitatea Ministerului Metalurgiei și Construcțiilor de Mașini, folosind cuvinte injurioase”²²
- “a făcut afirmații [referitoare la, n.s.] nivelul de trai al muncitorilor din R.P.R., concediul muncitorilor [...] Într-o altă discuție [despre, n.s.] prețul cărnii, Lonțear Carol a zis: «zi mersi că este și așa scumpă, că peste puțin timp n-ai s-o mai găsești nici pe asta»”²³
- “de la începutul anului 1961 și până în vara lui 1963, și în prezența altora, a denigrat

²⁰ ACNSAS, Fond Penal, dos. nr. 101639, vol. I, f. 3.

²¹ ACNSAS, Fond Penal, dos. nr. 101639, vol. I, f. 9.

²² Ibid., f. 22–23 (“Proces-verbal de ascultare a martorului TROFIN ALEXANDRU, născut în 1918, inginer mecanic la Galați, data 12 octombrie 1963, ora 8.15 – ora 10”).

²³ Ibid., f. 24 (“Proces-verbal de ascultare a martorului GOLDENBERG HARY, născut în 1926, funcționar, data 10 octombrie 1963, ora 8.30 – ora 10.30”).

nivelul de trai din R.P.R., viața muncitorilor, capacitatea ministerului, conducerea șantierului, folosind cuvinte vulgare”.²⁴

- “a criticat nivelul muncitorilor, dar mai ales capacitatea de conducere a Ministerului Metalurgiei și Construcțiilor de Mașini, folosind cuvinte injurioase la adresa unor conducători”.²⁵

Date fiind cele constatate în cursul anchetei, căpitanul de Securitate Vasile Gheorghe a dispus, în cadrul ordonanței de punere sub învinuire a suspectului Carol Loncear, schimbarea încadrării juridice a faptelor din uneltire contra ordinii sociale prin ponegrire, calomniere sau defăimare, în “huliganism politic”.²⁶ Aceeași încadrare a fost confirmată și de către procurorul Cruțer Nicolae din procuratura generală în referatul care cuprindea concluziile de învinuire, pe care l-a semnat cinci zile mai târziu, la data de 29 octombrie 1963:

“recunoașterile sale se coroborează cu depozițiile martorilor. Faptele învinuitului Loncear Carol de a fi ponegrit unele măsuri luate de guvernul R.P.R., în vederea dezvoltării economiei naționale și desăvârșirii construcției socialismului, de a fi defăimat nivelul de trai din țara noastră elogiind în același timp modul de viață din țările capitaliste, precum și faptul de a fi calomniat capacitatea de organizare și conducere a unor instituții de stat, întrunesc elementele constitutive ale infracțiunii de huliganism politic prevăzută și pedepsită de art. 578 – 6, lit. a Cod Penal”.²⁷

La data de 9 noiembrie 1963, un complet de judecată din cadrul Tribunalului Capitalei Republicii Populare Române a început procesul fostului demnitar comunist. Deși acesta și-a recunoscut în întregime faptele cuprinse în dosarul întocmit de Securitate²⁸, instanța a decis amânarea pronunțării sentinței pentru data de 23 noiembrie, invocând nevoia de timp²⁹ pentru a studia dosarul.

În ședința publică de judecată care s-a ținut în 23 noiembrie 1963, Carol Loncear a fost condamnat “la 2 ani închisoare corecțională și 2 ani interdicție corecțională”, instanța obligându-l pe inculpat “să plătească statului suma de 300 lei cheltuieli penale

²⁴ Ibid., f. 27–28 (“Proces-verbal de ascultare a martorului POPESCU CONSTANTIN, sudor, născut în 1932, 9 octombrie 1963, ora 12 – ora 13.45”).

²⁵ Ibid., f. 33 (“Proces-verbal de ascultare a martorului PRISECARU ION, născut în 1927, inginer șef, data 10 octombrie 1963, ora 11.20 – 12.45”).

²⁶ Ibid., f. 19.

²⁷ Ibid., f. 53.

²⁸ De altminteri, Carol Loncear și-a recunoscut faptele încă de dinaintea începerii procesului: “Nu am obiecțiuni de făcut și nici cereri de formulat, întrucât cele declarate de mine și de martorii audiați corespund adevărului, acestea fiind determinate de unele nemulțumiri personale și a lipsei de control în ceea ce privește trănăneala cu caracter defăimător. Nu m-am manifestat ca dușman al regimului democrat-popular din țara noastră. Regret faptele.” – ACNSAS, Fond Penal, dos. nr. 101639, vol I, f. 50 (“Proces-verbal de aducerea la cunoștință a învinuitului despre terminarea anchetei penale, 24 oct. 1963”).

²⁹ ACNSAS, Fond Penal, dos. nr. 101639, vol. II, f. 23.

și 150 lei onorariu avocat în contul Ministerului Justiției”³⁰ Sentința penală cu numărul nr. 961/1963 a fost definitivă; de asemenea, același tribunal, la data de 15 ianuarie 1964, a respins ca nefondat recursul.³¹

Completul de judecată³² a fost format din: Siclovan Gheorghe (președinte), Bîrleanu Mihai (asesor popular), Barbu Ilie (asesor popular), Cruceru Nicolae (procuror), Diamandi Gheorghe (secretar-șef).

După cum rezultă dintr-o notă informativă furnizată Securității de către sursa “Munteanu” în 1972, atât în închisoare, cât și după eliberare, Carol Loncear a considerat procesul drept “o înscenare răutăcioasă”, dar despre perioada de detenție “a vorbit fără răutate, i-a plăcut munca și a considerat că a fost bine tratat.”³³ Este posibil ca în detenție să fi fost “bine tratat”, atât de bine cât putea fi tratat un deținut politic în România lui Gheorghe Gheorghiu-Dej, însă fapt este că, în toate dosarele referitoare la Carol Loncear, aceasta este una dintre singurele două mențiuni referitoare la perioada pe care el a petrecut-o în spatele gratiilor pe care le-am putut identifica. Cealaltă probează faptul că supravegherea sa informativă nu a încetat nici în timpul detenției, nici după eliberare:

“în detenție Loncear Carol față de informatorul Panait Cerna a afirmat că plenipotențiarilor noștri din străinătate sînt niște manechine, necompetenți, nepregătiți, figuranți, dirijați din țară și fără libertate de exprimare. La fel a mai afirmat că nu numai ei nu au libertatea aceasta, ci și alții, căci într-un regim de dictatură ca al nostru, nu este de înțeles ce este aceea libertate, totul este dirijat și supravegheat de aparatul de securitate care absoarbe miliarde pentru a afla tot ce spun și fac oamenii. De asemeni a mai afirmat că deputații M.A.N. sînt iarăși figuranți care votează automat în 2–3 ore tot ce face Guvernul sau Consiliul de Stat și nu mai îndrăznește nimeni să comenteze.”³⁴

Din documentele păstrate în arhiva fostei poliții politice comuniste nu rezultă în mod limpede durata exactă a pedepsei privative de libertate pe care Carol Loncear a executat-o: fiind condamnat pentru “huliganism politic”, este foarte probabil ca el să fi fost eliberat chiar la câteva luni după pronunțarea sentinței, în baza unuia dintre decretelor care i-au amnistiat pe deținuții politici în vara anului 1964.

După eliberare, Carol Loncear nu s-a întors nici la Galați, nici la București, ci a revenit în Bocșa natală. Angajându-se pe un post de inginer în cadrul uzinei C.M.B. (Construcții Metalice Bocșa), după unele ezitări și nemulțumiri inițiale, între anii 1968 și 1971 a participat la construcția podului de peste Dunăre care leagă localitățile Giurgeni și Vadu Oii din județul Constanța. Din această perioadă datează un număr de trei note pe care Securitatea le-a obținut de la informatorii “Ion Munteanu” și “Ilie Dumitrescu”, respectiv două note-sinteză nesemnate pe care ofițerii Securității

³⁰ Ibid., f. 24.

³¹ Ibid., f. 31.

³² Ibid., f. 22.

³³ ACNSAS, Fond Informativ, dos. nr. 286044, vol. I, f. 125.

³⁴ Ibid., f. 121–122 (“NOTĂ privind pe Loncear Carol” din data de 13. 10. 1972).

le-au întocmit, după toate aparențele, fără a deschide însă un dosar propriu-zis de urmărire informativă.

Cel mai probabil aceste note au fost solicitate și întocmite ca parte a unui proces de verificare a unuia dintre inginerii însărcinați cu responsabilitatea execuției ambițiosului proiect de la Vadu Oii, având în vedere trecutul său de fost înalt demnitar căzut în dizgrația partidului, respectiv fost de condamnat politic.

Din prima notă informativă a sursei “Ilie Dumitrescu”, datată 10 aprilie 1970, aflăm că inginerul-șef al C.M.B.

“manifestă o deosebită simpatie și predilecție pentru tot ce este rusesc... de altfel și inginerul șef al sculăriei, BRATU, care a absolvit la Moscova, se exprimă în același fel. De remarcat că însuși președintele de sindicat și alți conducători vorbesc cu mult dispreț despre actuala conducere de partid și stat, exprimându-se că o conducere în spirit sovietic ar fi în favoarea țării și în special a muncitorilor, pe care cea actuală îi exploatează acum”.³⁵

Cea de-a doua notă a aceleiași surse, datată 5 mai 1970, semnalează că:

“discutând cu numita SIMICSEK ELVIRA despre numitul Loncar Carol el i-a povestit cât de greu o duc muncitorii, ce grea este munca și cât de mizerabile sînt salariile punând întrebarea “unde este grija față de om” și spunând că acesta nu este socialism, nici comunism, este exploatare mai cruntă decât aceea a capitaliștilor. Altele erau idealurile lor atunci când au militat în ilegalitate”.³⁶

Nota informatorului “Ion Munteanu”, datată 26 decembrie 1972, conține câteva informații fragmentare deja cunoscute referitoare la trecutul lui Carol Loncar, mai ales la tinerețea sa și la anii imediat consecutivi încheierii celui de-al doilea război mondial, însă nimic care să merite a fi reținut. Singurul detaliu semnificativ este reprezentat de menționarea funcției pe care inginerul o deținea la data respectivă – consilier al directorului general al Uzinei Constructoare de Mașini din Reșița.

În stadiul actual al informației, și din documentele pe care le-am studiat, rezultă că pe parcursul anilor 1970 Carol Loncar nu a mai fost supravegheat de Securitate, cel puțin nu într-o manieră sistematică. Anul 1978 consemnează ultimele două note informative pe care Securitatea le-a obținut în legătură cu persoana sa. Ambele sunt semnate cu numele de cod “Popescu Ion”, și sunt datate 26 ianuarie, respectiv 8 martie. Nu se disting prin nimic spectaculos, dar pentru a exemplifica această idee, considerăm că este suficient să o reproducem în întregime pe prima dintre ele:

“Zilele trecute am stat puțin de vorbă cu numitul Loncar Carol. El nu pune în discuție nici o problemă, doar răspundea scurt la ce-l întrebam. Era mahnit.
Ce mai faci? Bine

³⁵ Ibid., f. 131.

³⁶ Ibid., f. 124.

Doamna cum se mai simte? Rău. De cinci ani nu poate umbla, doar prin cameră puțin, sprijinindu-se pe două cârji. Mâncare fac eu, ea imi spune ce să cumpăr și cum să pregătesc.

Era măhnit că fiica lui este internată la spitalul din Reșița bolnavă de hepatită.

Întrebându-l dacă are barem o pensie bună, să poată trăi, mi-a răspuns că are 3400 de lei, că e mulțumit, de n-ar fi necazurile.

L-am mai văzut o dată cu plasa după cumpărături. Era grăbit”.³⁷

Pe de altă parte, după cum rezultă din informările pe care Securitatea le-a obținut de la sursa “S”, pe parcursul anilor 1980, Carol Loncear a continuat să se exprime critic – și nu de puține ori chiar injurios – la adresa politicilor și a conducerii comuniste, cu precădere în cercul său de cunoscuți. Eufemismele prin intermediul cărora ofițerii Securității îi descriau atitudinea, de tipul “expresii neadecvate referitoare la situația prezentă”, semnifică sau ilustrează nemulțumirea sa în raport cu realitățile economice și sociale ale României anilor ’80 (penuria de alimente, sistemul de salarizare al muncitorilor, lipsurile de tot felul cu care se confrunta populația etc.).

Prin urmare, este extrem de dificil de apreciat dacă în ultima parte a vieții, în sinea sa, Carol Loncear a conștientizat falimentul ideii comuniste în sine și al sistemului pe care aceasta l-a generat sau dacă, de fapt, el își imagina doar necesitatea unei ample reformări a lui, în sensul realizării unui “socialism cu față umană”. Faptul că, după cum am văzut mai sus, el obișnuia să vorbească “cu mult dispreț despre actuala conducere de partid și stat”, nu înseamnă neapărat că fostul protejat al lui Chivu Stoica a devenit un deziluzionat sau un apostat autentic. Expresia-cheie pe care el obișnuia să o folosească sugerează acest fapt și este cea citată în titlu: “Noi am luptat și le-am bătut cărarea.”³⁸ Cu certitudine, atât nemulțumirile sale, cât și expresiile injurioase adresate frecvent conducerii superioare de partid și de stat erau împărtășite și exprimate, în acei ani, de multe alte milioane de cetățeni ai Republicii Socialiste România, chiar și de către alți ilegaliști.

La data de 21 iulie 1987, din cauza a ceea ce el însuși numea, în 1963, lipsa de “control în ceea ce privește trâncăneala cu caracter defăimător”, ofițerii Securității i-au deschis pensionarului un dosar de urmărire informativă (cu numele de cod “Lancea”) în scopul influențării sale pozitive:

“În procesul urmăririi informative, s-a stabilit faptul că obiectivul are unele manifestări de această [natură, n.s.] generate în special de neajunsurile existente în domeniul aprovizionării populației cărora caută să le dea o tentă politică pe care o comentează negativ.

Deasemeni caută și întreține relații cu foști colaboratori din minister aflați în țară sau străinătate afirmând că nu acesta a fost idealul lor urmărit, aducând critici și folosind expresii neadecvate referitoare la situația prezentă.”³⁹

³⁷ Ibid., f. 116, f. 119.

³⁸ Ibid., f. 7; de asemenea, în nota de analiză din data de 3 iulie 1989, ofițerul de caz consemna că urmăritul a afirmat că “idealul pentru care a luptat “vechea generație” a fost altul, nu cel realizat în țara noastră”, ACNSAS, Fond Informativ, dos. nr. 286044, vol. I, f. 4.

³⁹ Ibid., f. 6 (“Notă de analiză în D.U.I. “LANCEA”, 22 octombrie 1987).

După mai bine de jumătate de an de la nota de analiză sus-citată, o altă notă de analiză produsă în primăvara anului 1988 consemna – extrem de succint, de altfel – faptul că “obiectivul se menține pe poziția sa fiind un nemulțumit [...] repetă că toate aceste neajunsuri le pune pe seama politicii noastre interne și a conducerii de partid [...] «noi am luptat și le-am bătut cărarea».”⁴⁰

Un raport întocmit la data de 30 noiembrie 1988 consemna următoarele:

“Numitul Loncear Carol, fiul lui Mihai și Irma, născut la 14.04.1917 în localitatea Bocșa Montană, județul Caraș-Severin, de naționalitate și cetățeni română, exclus din rândurile PCR, de profesie inginer în prezent pensionar, între anii 1958–1960 îndeplinind funcția de Ministru al Industriei Grele, cu domiciliul stabil în Bocșa Montană, Str. Izvorului nr. 5, a fost luat în lucru prin D.U.I. la data de 21. 07. 1987, pentru legături suspecte cu persoane din străinătate și comentarii nefavorabile la adresa politicii interne a partidului și statului nostru.

Având în vedere vârsta celui în cauză, starea sănătății sale, precum și faptul că a deținut unele funcții de răspundere în administrația de stat, ne propunem ca prin contactări repetate, precum și prin intermediul surselor NICULESCU și HABRY să-l scoatem de sub influența elementelor cu care întreține legături și să-l determinăm să adopte o poziție loială statului nostru.

Deasemenea, prin intermediul surselor PALL și NICULESCU vom lua măsuri de cunoaștere a reacției sale, după alicarea măsurii de influențare pozitivă.”⁴¹

Procesul influențării sale pozitive pare să nu fi dat rezultatele scontate (sau cel puțin acele documente nu s-au păstrat în dosar), astfel încât, în vara anului 1989, la o distanță temporală relativ mare față de precedenta notă, unul dintre ofițerii care se ocupau de caz propunea următoarele măsuri concrete:

“În vederea clarificării cazului și luarea unor măsuri preventive, ne propunem următoarele măsuri:

- a. – prin directorul I.C.M. Bocșa, se va acționa asupra numitului Loncear Carol pentru a-l influența pozitiv și a-l determina să prezinte în mod real – prin scrisorile sale trimise unor foști colaboratori, în străinătate – realizările ce s-au obținut de către întreprinderea [indescifrabil, n.s.] precum și dezvoltarea orașului Bocșa.
- b. – prin sursa “Niculescu” se vor verifica reacțiile numitului LONCEAR Carol în timpul și după procesul influențării pozitive.
- c. – se va continua folosirea sursei “S” atât pentru obținerea de noi date și informații.”⁴²

Dintre cele trei măsuri enunțate, “munca de lămurire” dusă prin intermediul contactărilor directe pare să fi dat roadele scontate. În cuprinsul raportului de închidere

⁴⁰ Ibid., f. 7 (“Notă de stadiu în D.U.I. “LANCEA”, 15 martie 1988).

⁴¹ Ibid., f. 5 (“Raport cu propunere de influențare pozitivă a numitului Loncear Carol din Bocșa”, 30.11.1988).

⁴² Ibid., f. 4 (“Notă de stadiu în D.U.I. LANCEA”, 03 iulie 1989).

a dosarului de urmărire informativă, care datează cel mai probabil din luna octombrie sau noiembrie a anului 1989, ofițerul care l-a întocmit nota următoarele:

“În vederea soluționării cazului, pe parcursul urmăririi informative, numitul Loncar Carol a fost contactat de trei ori de către lt.col. [...] de la Securitatea Județului Caraș-Severin, ocazii cu care a fost influențat să renunțe la atitudinea sa, la comentariile necorespunzătoare pe care le face și să prezinte – în corespondența pe care o întreține cu foști colaboratori ai săi din străinătate – în mod real realizările obținute de țara noastră în anii construcției socialiste.

Urmare a contactării efectuate în data de 18 mai 1989, numitul Loncar Carol a expediat la data de 02 iulie 1989 o scrisoare unui fost colaborator al său aflat în prezent în R.F. Germania – ing. Breier Alexandru – în care îi relatează acestuia că în ciuda dificultăților economice pe care le-a întâmpinat țara noastră s-au făcut eforturi deosebite, obținându-se rezultate pe măsură. În prezent și în special realizările din municipiul Reșița “un oraș mare, blocuri de la 4 la 11 etaje, magazine, șosele suspendate, tramvaiul. Din vechea Reșița cred, după cum am vazut că circa 5–6 % mai sînt clădiri vechi.”

De asemenea, după contactarea obiectivului efectuată la data de 21 sept. 1989, acesta nu a mai fost semnalat cu atitudini și manifestări care să prezinte interes pentru organele de Securitate.

Menționez că la influențarea pozitivă a lui Loncar Carol a contribuit și directorul I.C.M. Bocșa, ing. Creangă D-tru”.⁴³

Astfel, cu foarte puțin timp înaintea declanșării Revoluției din Decembrie 1989, Carol Loncar a încetat a mai fi urmărit și contactat de Securitate. A încetat din viață în vara anului 1991, având ocazia să fie martorul prăbușirii regimului comunist pentru care în tinerețe a luptat, și pe care, în ultimele trei decenii ale vieții sale, conform documentelor Securității, l-a abhorat.

În loc de concluzii, considerăm că se impun câteva considerații finale, referitoare la “cazul”, sau la “viața și timpurile” lui Carol Loncar. Fără a fi adepții exercițiilor de istorie contrafactuală – oricât ar fi de tentante astfel de demersuri – cităm, ca punct de pornire, o remarcă prin prisma căreia considerăm că putem înțelege cazul descris mai sus: *The equation is simple: no Second World War, no Soviet-style communist Eastern Europe*⁴⁴. Așadar, dacă nu ar fi existat catastrofa celui de-al Doilea Război Mondial, nu ar fi existat o Europă de Est comunizată și, prin urmare, nici o Republică Populară Română. În astfel de circumstanțe, cel mai probabil viața lui Carol Loncar ar fi urmat un cu totul alt curs, căci ascensiunea sa până la cele mai înalte demnități în stat – el fiind un simplu muncitor – a fost cu puțință numai într-un stat “al muncitorilor și țăranilor”, adică numai într-un sistem comunist. Și-a datorat cariera, dar și căderea în dizgrație și trimiterea la munca de jos, ulterior arestarea, eliberarea,

⁴³ Ibid., f. 155 (“Raport cu propuneri de închidere a dosarului de urmărire informativă «Lanca»”).

⁴⁴ Bradley F. Abrams, *The Struggle for the Soul of the Nation. Czech Culture and the Rise of Communism*, (Rowman & Littlefield Publishers: Oxford, 2005), 10.

reabilitarea și apoi urmărirea de către aparatul poliției politice, aceluiași partid comunist.

În al doilea rând, cazul său reliefează – sau, cel puțin, spune câte ceva despre – una dintre laturile cele mai tenebroase ale regimului comunist din România: poliția politică. La fel ca zeci de alte mii de cetățeni care au trăit în acei ani, Carol Loncear a ajuns la închisoare datorită nu unor fapte penale propriu-zise pe care le-ar fi comis deliberat, ci datorită unor “vorbe penale”: aceasta era metoda favorizată de poliția politică pentru a rezolva problema nemulțumirilor, a criticilor, a opozanților și a “dușmanilor” în prima fază a evoluției sistemului comunist românesc – închisoarea. Într-o a doua etapă, în deceniile opt și nouă ale secolului trecut, odată cu consolidarea sistemului și cu rafinarea metodelor de control ale societății, locul represiunii a fost luat de cooptare și de persuasiune, așa-numita “influențare pozitivă”, ca metodă preferată de prevenție a unor potențiale “acte ostile” sau cu caracter “dușmănos” – căci, cum am arătat mai pe larg⁴⁵, spectrul dușmanului a însoțit comunismul de la început și până la sfârșit. În fond, sunt dificil de imaginat actele dușmănoase pe care le-ar fi putut comite un bătrân pensionar nemulțumit de lumea în care trăia, de mizeria ei materială și morală, precum și de “conducerea superioară de partid și de stat” – eufemismul folosit de ofițerii Securității atunci când se refereau, în scris, la Nicolae Ceaușescu. Poliția politică a avut însă nevoie mereu să-și inventeze dușmani, chiar și atunci când nu îi avea, cu prețul unor asemenea situații ridicole, numai pentru a-și justifica existența. A făcut-o până în ultima clipă.

O a treia – și ultimă – considerație se referă la un paradox referitor la relația istoriei cu memoria în societățile post-totalitare.

Pe de-o parte, în memoria colectivă a comunității locale, numele lui Carol Loncear se bucură de o percepție mai curând pozitivă decât neutră: de personalitatea sa se leagă înființarea primei instituții de învățământ superior din Reșița, construcția podului sus-amintit în județul Constanța, respectiv atenția pe care a manifestat-o și sprijinul pe care l-a acordat cu generozitate uzinelor reșitene în perioada când a fost ministru – la drept vorbind, este dificil de apreciat în ce măsură el *nu* ar fi putut sprijini dezvoltarea uzinelor în condițiile în care industrializarea forțată a fost unul dintre elementele definitorii ale politicilor economice din perioada regimului Gheorghiu-Dej. În egală măsură, Trandafir Cocârlă, fostul prim-secretar al Comitetului Județean Caraș-Severin al P.C.R., se bucură de o bună reputație post-mortem, de numele lui fiind legate dezvoltarea turistică de pe Muntele Mic și Poiana Mărului, transformarea penitenciarului Caransebeș în școală sau dezvoltarea proiectelor energetice din Munții Banatului. Spre deosebire de Carol Loncear, personalitatea lui Trandafir Cocârlă a fost omagiată public de către unele autorități locale, iar în anul 2012 o instituție de învățământ liceal din județ a fost botezată cu numele său.

Pe de altă parte, în istoriografia română canonică post-socialistă, regimul comunist a fost și este considerat în continuare de către majoritatea cercetătorilor drept unul dictatorial, totalitar chiar, ilegal și criminal, impus după 1945 cu sprijinul nemijlocit al ocupantului sovietic prin fraudă și minciună, iar apoi menținut prin teroare.

⁴⁵ Felician Velimirovici, “Curățirea” Partidului, 13–17.

Depășirea acestui paradox ține de ceea ce unii filosofi au identificat drept asumarea unei *clarități morale*⁴⁶ la nivelul unei societăți, atât de necesară pentru înțelegerea furtunilor ideologice care au traversat zbuciumatul secol al XX-lea, dar și a actorilor care le-au făcut cu putință.

**“WE HAVE FOUGHT AND PAVED THEIR WAY”: CAROL
LONCEAR IN THE SECURITATE’S ARCHIVES**

Abstract

The present article provides a descriptive approach to the biography of Romanian communist politician Carol Loncear, by exploring a wealth of previously unresearched archival material. Given the fact that the former Communist Secret Police has kept in record his personal file for over three decades, we are now able to trace his somehow atypical evolution from the status of a simple worker dedicated to the cause of Communism in the aftermath of the Second World War, to the high rank of minister in the Chivu Stoica Government during the late 1950s, later a political prisoner in the early 1960s, and finally a disillusioned and dissatisfied retired engineer, placed under close surveillance by the Securitate in the late 1980s.

⁴⁶ Andrei Pleșu, Gabriel Liiceanu, Horia-Roman Patapievici, *O idee care ne sucește mințile* (București: Editura Humanitas, 2014), 121.